
Lektorer i staden

– kompetens, roller och mervärde

2025-06-12

Sammanfattning

Denna rapport sammanfattar en forskningsstudie som är genomförd inom ramen för Göteborgs stads Vetenskapliga arena under 2024–2025. Studien undersöker kommunalt anställda lektors roller, uppdrag och bidrag i den kommunala utbildningsorganisationen. Syftet är att fördjupa förståelsen för hur den kompetens som lektorerna förvärvat genom sin forskarutbildning används, men också hur denna kompetens kan bidra till att stärka skolutveckling och måluppfyllelse i utbildningssammanhang. På så vis utgör rapporten ett kunskapsunderlag för framtida strategiska satsningar. Rapporten riktar sig till ledningspersonal på utvecklings- och kvalitetsenheter vid förvaltningar med utbildningsansvar samt personal-, rekryterings- och kompetensförsörjningsansvariga.

Rapporten grundar sig i en enkätstudie genomförd under hösten 2024 i Göteborgs stad. Tretton personer med anställning som lektor (dvs innehar forskarexamen på licentiat- eller doktorsnivå) svarade på enkäten. Svaren presenteras dels i en översikt av placering, uppdrag, samverkansformer och medverkan till kunskapsspridning, dels i en analys som på ett fördjupat sätt beskriver lektorernas självbeskrivna arbetsuppgifter och ansvar.

Tillgången på vetenskaplig kompetens är ojämnt fördelad sett till skolform. Flest lektorer arbetar med inriktning mot gymnasieskolan, emedan flertalet centralt placerade lektorer har arbetsbeskrivningar som täcker in flera än en skolform. Det faktum att flera av lektorstjänsterna täcker flera eller alla skolformer gör det möjligt att samordna det vetenskapliga stödet i staden.

Fyra ”profiler” sammanfattar lektorernas roller som till stor del relaterar till var deras anställning är placerad och därmed vilka förväntade arbetsuppgifter som ska ingå i lektorns tjänstgöring. Resultaten visar tre områden som särskilt utmärker det mervärde lektorerna bidrar med i utbildningsverksamheten på olika nivåer i organisationen: forskningsnätverk, vetenskaplig kompetens, och ämnesexpertis. I vilken utsträckning lektorns kompetens inom respektive område används är relaterat till den placering och arbetsbeskrivning lektorn har. Det för med sig att vissa delar ges större tyngd och ansvar, medan andra blir mindre beaktade. En enskild lektor kan inte ansvara för allt, vilka uppgifter som prioriteras beror på sammanhanget. Samtidigt bör det påpekas att skolhuvudmannen sannolikt har behov av alla områden för att täcka de behov utbildningsorganisationen har och därmed uppnå kraven på en utbildning på vetenskaplig grund på alla nivåer i organisationen. Gemensamt är dock att lektorerna oberoende av placering ägnar sig åt utbildningsverksamhet (undervisar elever, lärarstudenter eller lärare), omvärldsbevakning och spridning av forskning såväl internt som externt. De har i och med sin ämnesfördjupande och vetenskapliga utbildning särskilt goda färdigheter att översätta forskning till undervisningspraktik. Det som främst skiljer lektorstyperna från varandra är huruvida lektorn förväntas arbeta med eget forskningsarbete, det vill säga kunskapsproduktion, eller ej.

Studiens resultat visar att det är av betydelse att huvudman gör sig medveten om vilket forskarutbildningsämne en lektor har fördjupat sig i och vilka nätverk

lektorn har inom specifika och övergripande fält. Det verkar finnas behov av att tydliggöra tjänstebeskrivningarna, särskilt förväntningar på vilka initiativ som lektorn förmodas ta och driva. Det skapar i sin tur förväntningar på vilket stöd som lektorn kan räkna med från huvudmannen för att behålla och utveckla sin vetenskapliga kompetens. För att ta tillvara lektorernas vetenskapliga kompetens bör kommunen skapa karriärvägar för nyblivna forskarutbildade lärare och utveckla sin mottagarkompetens, och på så sätt säkerställa att huvudmannen uppfyller lagkravet om utbildning och undervisning på vetenskaplig grund.

Innehåll

Sammanfattning	2
1 Bakgrund.....	5
1.1 Lektorer i skolväsendet – från nationell reform till lokal praktik	5
1.2 Forskarutbildade lärare i kommunal skolverksamhet	6
1.3 Forskarutbildning och lärarrollen	7
1.4 Villkor för lektorers arbete i kommunal verksamhet	8
1.4.1 Kommunlektorn som gränsgångare	8
2 Studiens design och metoder.....	10
2.1 Metod för att generera data	10
2.1.1 Etiska överväganden	11
2.1.2 Analys av enkätsvar	11
3 Resultat - lektorsrollen i Göteborgs stad	12
3.1 Anställningsform och placering.....	12
3.2 Arbetsuppgifter	13
3.3 Forskarutbildning och tidigare yrkeserfarenhet	14
3.4 Samverkan och kunskapsspridning	14
3.5 Fyra profiler	15
3.5.1 Skollektorn.....	16
3.5.2 Förvaltningslektorn	17
3.5.3 Centralelektorn	18
3.5.4 Hybridlektorn	18
4 Diskussion och slutsats	20
Referenser.....	24

1 Bakgrund

Professionsprogrammet, som träder i kraft hösten 2025, tydliggör vikten av forskarutbildade i förskolans och skolans utvecklingsarbete och skärper kraven på att undervisning ska vila på vetenskaplig grund (Utbildningsdepartementet, 2022; Skolverket, 2024). Samtidigt är det varje huvudmans ansvar att skapa de strukturella och ekonomiska förutsättningar som krävs för att denna kompetens ska tas till vara. Det krävs kunskap om vilka kompetenser forskarutbildade lärare¹ har, och deras erfarenheter i kommunal verksamhet behöver lyftas fram. Denna rapport sammanfattar en forskningsstudie som är genomförd inom ramen för Göteborgs stads Vetenskapliga arena under 2024–2025. Studien undersöker lektorers roller, uppdrag och bidrag i den kommunala skolorganisationen. Syftet är att fördjupa förståelsen för hur lektorernas kompetens används – och hur den ytterligare kan bidra till att stärka skolutveckling och måluppfyllelse. På så vis utgör rapporten ett kunskapsunderlag för framtida strategiska satsningar.

Studien bygger på en systematisk genomlysning av lektorers uppdrag, roller och upplevelser av hur deras kompetens används i Göteborgs stads utbildningsverksamhet. Studien belyser hur lektorers kunskaper används i vardagen, men också hur denna potential skulle kunna tas till vara i högre grad.

Följande frågeställningar har väglett studien:

- Med vilka kompetenser bidrar den forskarutbildade lektorn till skolverksamheternas uppdrag?
- Hur stödjer lektorer kompetensutvecklingen av undervisning på vetenskaplig grund?
- Vilka är de organisatoriska förutsättningarna för att stärka lektorsrollen och skapa mervärde för huvudman, barn och elever?

Studien visar på både möjligheter och hinder för att använda forskarutbildade lärares kompetens och ger därmed underlag för Göteborgs stads fortsatta strategiska arbete.

1.1 Lektorer i skolväsendet – från nationell reform till lokal praktik

Lektorer, det vill säga lärare med forskarutbildning och dokumenterad undervisningsskicklighet, har en lång tradition i svensk skola, särskilt i gymnasiet. Med karriärstegsreformen 2013 flyttades ansvaret för att tillsätta lektorer från staten till skolhuvudmännen, vilket möjliggjorde lokala strategier för karriärtjänster. Syftet var att premiera yrkesskicklighet och stärka läraryrkets status, och ett särskilt statsbidrag infördes för att möjliggöra lönepåslag. År 2021 tillkom även ett statsbidrag som ger forskarutbildade lärare möjlighet att bedriva praktikinära forskning inom ramen för sin tjänst (SFS 2021:237). Professionsprogrammet markerar en tydlig höjning av ambitionen. En central

¹ Med lärare avses i denna rapport förskollärare och lärare i alla skolformer.

komponent är ett meriteringssystem i fyra nivåer, där den högsta nivån förutsätter forskarutbildning. Det innebär att huvudmän behöver skapa möjligheter till vidareutbildning och samtidigt utveckla förmågan att ta vara på forskarutbildade lärares kompetens. För att satsningar på meritering ska bli verkningfulla krävs fördjupad förståelse för hur denna kompetens kan omsättas i praktiken – vilket denna rapport avser att bidra med.

Göteborgs stad har under lång tid arbetat strategiskt med att involvera forskarutbildade lärare i skolans utveckling, exempelvis genom lektorer inom gymnasieskolan och insatser i nationella utvecklingsprojekt med syftet att stärka läraryrkets status, såsom projektet Attraktiv skola 2001–2006 (Arbetslivsinstitutet, 2006). En viktig grund lades 2005 med inrättandet av Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning (CUL) vid Göteborgs universitet. CUL har gett verksamma lärare möjlighet till forskarutbildning på deltid. Det har i sin tur gjort det möjligt för kommunen att stödja meritering och behålla forskarutbildade lärare. När karriärstegsreformen infördes tog man fram en lokal modell där lektorer arbetar med professionsutveckling, fortbildning (kollegialt lärande) och forskningsförankrad skolutveckling. Lektorer har anställts i särskilda funktioner med uppdrag på övergripande nivå, exempelvis inom förvaltning eller vid Center för skolutveckling. Sedan 2022 finns även en förvaltningsövergripande vetenskaplig arena i Göteborgs stad (Dnr 0538/21), vars syfte är att stödja ett vetenskapligt förhållningssätt i hela utbildningskedjan, från förskola till vuxenutbildning. Inom denna struktur utgör lektorerna en resurs, med uppdrag att bidra till ökad forskningslitteracitet och kunskapsutveckling i organisationen. Mot bakgrund av de olika former för lektors anställning som samexisterar är det angeläget att kartlägga hur lektorernas kompetens används i praktiken.

1.2 Forskarutbildade lärare i kommunal skolverksamhet

Sverige är ett kunskapssamhälle, organiserat kring utbildning, forskning och verksamheter med förtroende för högskoleutbildade yrkesgrupper. Skollagen kräver att undervisning vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, ett tecken på politisk enighet om att vetenskap ska ligga till grund för både politiska beslut och professionell yrkesutövning (Dellgran & Höjer, 2017). Vetenskap bygger på rigorösa metoder för att utveckla kunskaper och tillförlitligheten garanteras genom interna kvalitetssäkringsprocesser. En förstärkt forskningsanknytning i utbildning och undervisning ses därför som ett medel för att höja kvaliteten i lärares yrkesutövning. Detta för med sig att lärare i sin yrkesutövning ska förhålla sig till forskning, men också ges möjlighet att själva delta och bidra till kunskapsproduktion som är relevant för förskolan och skolans utveckling.

Läraryrket betraktas som en profession, med visst mått av autonomi och förmåga till självreglering, vilket medför både ansvar och privilegier. Yrkeskompetensen förutsätter särskilda kunskaper och färdigheter som inte andra yrkesgrupper har; kunskaper som inte kan ersättas av andra resurser.

Professionell lärarkompetens kräver tillgång till metoder, tekniker och ämneskunskap, men också förståelse för lärandeprocesser och förmåga att organisera för lärande. Utöver ämneskunskap krävs alltså ämnesdidaktisk förståelse och färdigheter (se Ball m.fl., 2008), det vill säga hur kunskapsinnehåll görs begripligt och tillgängligt för specifika grupper av barn eller elever. Att erkänna och tillvarata denna professionella kompetens i beslut och planering på huvudmannanivå, är avgörande för att vidareutveckla professionen och stärka läraryrkets attraktivitet på ett sätt som bidrar till hållbarhet i förskolans och skolans utvecklingsarbete.

1.3 Forskarutbildning och lärarrollen

Forskarutbildning, som leder till antingen licentiat- eller doktorsexamen, utgör den högsta nivån i det svenska utbildningssystemet. I forskarutbildning ingår kurspaket med forskningsmetoder, vetenskaplig fördjupning i forskarutbildningsämnet samt ett självständigt genomfört och rapporterat avhandlingsarbete som försvaras offentligt. Utbildningen är fyra års heltidsstudier (licentiatexamen innebär studier under två år på heltid). Lärare, vars forskarutbildning finansieras av skolhuvudman, genomför vanligtvis utbildningen på halvfart, vilket gör att utbildningstiden förlängs i motsvarande grad. För lärare som genomför sin forskarutbildning på halvfart är det avgörande med stödjande strukturer både i skolan och akademien. Stödet är viktigt både för att lärarna ska klara sin utbildning och för att deras forskningsprojekt ska bidra till skolutveckling (Guerrero-Hernández & Fernández-Ugalde, 2020). Utöver det behöver lärarna delta i akademiska nätverk under, men också efter, sin forskarutbildning för att upprätthålla och vidareutveckla sin vetenskapliga kompetens.

I en enkät riktad till forskarutbildade lärare som medverkat i forskarskolor med ämnesdidaktiska inriktningar resonerar lärarna om att de blivit bättre lärare i och med sin forskarutbildning; de säger sig ha en bredare förståelse för eleverna i de olika delarna i lärandeprocessen, samt uppfattar sig ha utvecklat förändrade sätt att undervisa (Schüllerqvist, 2011). I Högskoleverkets (2012) utvärdering av forskarskolor för lärare framkommer att det vanligaste motivet till att genomgå forskarutbildningen är att utvecklas som lärare. Andra starka motiv är en ambition att fördjupa yrkeskunnandet genom att ta del av andras och bedriva egen forskning (se Dellgran & Höjer, 2017). Att fördjupa sig i ämnet och i utbildningsvetenskap gör lärarna bättre på att undervisa. Däremot visar Schüllerqvists studie att de lärare som tagit forskarexamen från någon av de statsfinansierade forskarskolorna som startade 2008 representerar en stor variation av arbetsuppgifter efter utbildningen. Många har utvecklingsuppdrag eller kombinationstjänster med både undervisning och utvecklingsarbete, men det finns också exempel där läraren inte haft en undervisningstjänst att gå tillbaka till och lämnat skolväsendet för annan yrkeskarriär. Forskarutbildning ger både ämnesfördjupning och ett vetenskapligt förhållningssätt, det vill säga en förmåga generellt vilket innebär att granska, utvärdera och utveckla undervisning och utbildning med stöd i forskning samt att producera egen

forskning. Sammanfattningsvis rör det sig om kompetenser som kan tillämpas i flera typer av utvecklingsuppdrag i den kommunala skolverksamheten.

I detta sammanhang bör det noteras att det finns en skillnad mellan licentiat- och doktorsexamen. Båda innebär utbildning på forskarnivå, men licentiat utgör en lägre forskarexamen som fullföljs på heltid under två år medan doktor är en högre forskarexamen som fullföljs på fyra helår. Det innebär att både antalet fördjupande kurser samt avhandlingens/upsatsens omfattning skiljer sig åt. I kommunala sammanhang kan en lärare utses till lektor med licentiatexamen enbart (jfr karriärtjänster) medan universiteten kräver doktorsexamen för lektorer. Forskningsråd som finansierar till exempel praktisknära forskningsprojekt förutsätter att projektledaren (som representerar forskningshuvudmannen) har doktorsexamen. En kommunlektor med licentiatexamen har fördjupad kunskap och ett utvidgat vetenskapligt kontaktnät, kan därför ändå möta begränsningar vid till exempel ansökningar om externa forskningsmedel.

1.4 Villkor för lektorers arbete i kommunal verksamhet

En konsekvens av att utbildning enligt skollagen ska vila på vetenskaplig grund är behovet av koppling till akademien och relevanta forskningsmiljöer. Det kan ske genom kommunalt anställda lektorer, om de får möjlighet att behålla kontakter eller uppdrag vid universitet och högskolor. Kontakten mellan skola och forskningsmiljöer bygger ofta på nätverk som etablerats under och efter forskarutbildningen. Schüllerqvist (2011) lyfter vikten av att rektorer och utbildningschefer värdesätter sådana kontaktnät, eftersom de bidrar till att skola och akademi kan lära av och om varandra. Serders (2016) intervjuundersökning med 13 lektorer i grundskola och gymnasieskola i 9 olika kommuner visar dock att såväl förutsättningar som uppdrag skiljer sig åt mellan olika kommuner. Många av de intervjuade lektorerna uppger att de känner sig ensamma i sitt uppdrag och att deras mandat är otydligt. Lektorerna beskriver också att de kompetenser de utvecklat i forskarutbildningen, exempelvis att förhålla sig till forskning och forskningsmetoder och ett kritiskt och reflekterande tänkande, inte tas till vara i kommunen. Flera lektorer uppger också att de specifika kunskaper som de genererat inom respektive avhandlingsområde inte efterfrågas.

1.4.1 Kommunlektorn som gränsgångare

Kommunlektorer kallas ibland gränsgångare (eng. boundary spanners), det vill säga en person som rör sig mellan olika yrkesområden och skapar kontakt, kunskapsutbyte och lärande mellan grupper (Farrell m.fl., 2022; Sannino & Engeström, 2018). Eftersom kommunlektorer är verksamma både i skolan och i forskningsmiljöer har de inblick i båda världarna, något som gör samverkan möjlig (Many m.fl., 2012). I forskningen syftar begreppet gränsgångare ofta på universitetsanknutna lärare som genom sin praktikerfarenhet tillför kunskap om

skolans kontext (Muijs & Harris, 2003). Kommunlektorer representerar snarare en omvänd riktning som innebär att de för in akademisk kunskap och forskningsperspektiv i förskolans och skolans vardag. Dellgran och Höjer (2017) betonar potentialen i rollen som gränsgångare, förutsatt att lektorn har mandat att agera som professionell med legitimitet att identifiera kunskapsbehov, formulera forskningsfrågor och bedriva praktikinrä forskning. Här blir relationen mellan forskning, politik och praktik central. För att forskning ska få genomslag behöver mottagarorganisationen – i detta fall kommunen kunskap om vad som kännetecknar forskningsbaserad kunskap men också vilja att omsätta den i praktiken (Farrell m.fl., 2022). Detta gäller i synnerhet när kommuner önskar delta i forskningsbaserade initiativ, såsom ULF-projekt, där såväl vetenskaplig kapacitet (i form av disputerade lärare) som mottagarförmåga visat sig ha avgörande betydelse för hur framgångsrika projektansökningarna är (Jarl m.fl., 2024).

2 Studiens design och metoder

Studien syftar till att motivera kostnaden för att investera i forskarutbildad personal. Mer specifikt är målet att bidra till en nyanserad bild och förståelse för det mervärde som forskarutbildade forskollärare och lärare bidrar med i utbildningsorganisationen.

En vetenskaplig ansats medför att syftet inte enbart är att belysa utan också att förklara de företeelser som observeras. Studien är således relevant inte enbart för Göteborgs stad, utan för beslutsfattare också i andra städer.

För att genomföra studien gjordes en avgränsning av informanter med fokus på forskarutbildad personal. Examensnivå går inte att söka fram i stadens personalsystem. Däremot är yrkestiteln ”lektor” baserad på att vederbörande har en forskarexamen på lägre (licentiatexamen) eller högre (doktorsexamen) nivå. Urvalet för den aktuella studien är därmed lektorer anställda i Göteborgs stad.

Den huvudsakliga frågan i undersökningen är: Vilken kompetens och kunskap är det som lektorn besitter och som kommunen är i behov av för att kunna uppfylla lagkrav och egna målsättningar? För att besvara frågeställningen behandlas följande teman i enkäten:

- Vilken typ av lektorer är anställda i Göteborgs stad?
- Vilka arbetsuppgifter och uppdrag har lektorerna?
- Vilka tilldelad roller har lektorerna i olika sammanhang?
- Vad förväntas lektorn bidra med som inte annan personalkategori kan göra?

2.1 Metod för att generera data

För att besvara frågeställningen och uppnå målet med studien tillämpas en individorienterad metod. Ett nytt enkätverktyg togs fram för att generera data. Syftet med enkäten är att fånga de uppdrag och roller lektorerna har i sin tjänst samt den självupplevda kompetens de tillför och skulle kunna tillföra organisationen.

Under vår-sommar 2024 utvecklades enkäten i digitalt format för att kunna besvaras online. Enkäten riktar sig till anställda lektorer i Göteborgs stad och kartlägger deras kompetens, uppdrag och hur deras vetenskapliga kompetens används. Frågorna prövades och reviderades efter test med en av lektorerna i staden. Enkäten innehåller totalt 18 frågor, varav 8 är slutna flervälsfrågor och resterande 10 är öppna frågor där lektorerna formulerar svaret i fritext (se fullständig enkät i bilaga).

Länk till enkäten skickades ut 18 oktober 2024 till 17 personer, vars kontaktuppgifter delgetts av den förvaltning där respektive lektor är anställd. En påminnelse gick ut och enkäten stängdes 30 november 2024. Av de 17 inbjudna inkom 13 fullständiga svar. Svarsfrekvensen (76%) får bedömas vara god.

2.1.1 Etiska överväganden

Forskningen omfattar en studie där människor ingår, vilket innebär att personuppgifter kan komma att behandlas. Dock bedömdes sannolikheten för att känsliga personuppgifter skulle inhämtas i det närmaste obefintlig. Riskbedömning gjordes i samråd med etikrådet inom den vetenskapliga arenan i Göteborgs stad och vissa frågor preciserades i enkäten för att ytterligare minimera risken för att känsliga personuppgifter skulle behandlas. De som involverades som forskningspersoner är vuxna yrkesutövare. I den inbjudan som skickades ut med e-post och i enkäten informerades om studiens syfte och hur insamlade data hanteras. Det betonades tydligt att deltagande var frivilligt. I behandlingen av data har konfidentialitet eftersträvat men i och med det begränsade antalet forskningspersoner kan fullständig konfidentialitet inte garanteras, varken i analysarbetet som genomförs av medverkande forskare med anställning i staden eller i rapporteringen. Forskningspersonerna har också informerats om detta.

2.1.2 Analys av enkätsvar

Två typer av analys har gjorts av enkätsvaren. Dels en översikt av lektorns anställningsform, arbetsuppgifter samt annan bakgrundsinformation, dels en djupare analys av hur lektorns vetenskapliga kompetens är eller kan bli ett bidrag till utbildningsområdets utveckling. Resultaten presenteras i två delar, först en mer teknisk beskrivning av lektorsrollen, sedan en kvalitativ analys av kompetensbidraget, vilket mynnar ut i fyra ”profiler”. Profilerna presenteras som narrativ, genererade genom en tematisk analys av enkätsvaren där framträdande karakteristika beskrivs som en sammanhållen bild eller profil. Slutligen förs en diskussion med utgångspunkt i frågan om vad forskarutbildad personal tillför och ytterligare skulle kunna tillföra den kommunala utbildningsverksamheten.

3 Resultat - lektorsrollen i Göteborgs stad

3.1 Anställningsform och placering

De inledande enkätfrågorna gäller lektorstjänstens placering, inriktning på skolform eller skolformer, om det finns en uppdragsbeskrivning och i så fall vilka arbetsuppgifter som beskrivs i den (se bild 1).

1. Du är anställd som lektor i Göteborgs stad. Hur skulle du beskriva den typ av lektor som du är anställd som?

13 svar

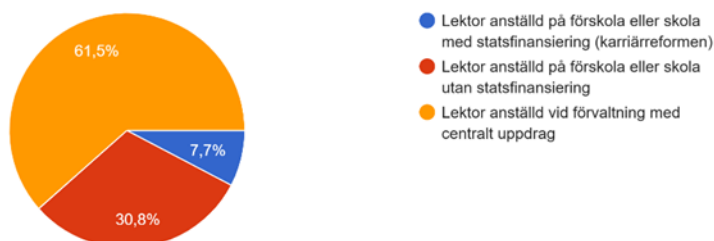

Bild 1. Diagram över lektorernas anställningsformer.

Drygt hälften av lektorerna uppger att de är anställda vid en förvaltning med centralt uppdrag. En lektor är anställd vid en skolenhet med statsfinansiering medan resterande lektorer är anställda vid en förskole- eller skolenhet, utan statsfinansiering. Eftersom lektorer kan vara anställda på flera enheter är antalet svar större än antalet personer, vilket ger en något skev bild av fördelningen. På frågan om det finns en befattnings- eller uppdragsbeskrivning för lektorstjänsten har knappt hälften (6 av 13) lektorer svarat ja och därefter kortfattat återgett innehållet i denna. Befattningsbeskrivningarna visar att Göteborgs kommunlektorer arbetar med uppgifter som undervisning, ämnesutveckling och fortbildning samtidigt som de förväntas samverka med högskolor och universitet, exempelvis i forskningsprojekt.

Frågan om vilken eller vilka skolformer som lektorsanställningen huvudsakligen är riktad mot innehåller fyra svarsalternativ, med möjlighet att markera flera. Flest svar får alternativet gymnasieskola som 9 av 13 lektorer uppger att anställningen är riktad mot. Därefter följer i storleksordning grundskola (6 svar), förskola (4 svar) och vuxenutbildning (2 svar). Tillsammans täcker lektorstjänsterna samtliga fyra skolformer, vilket till stor del beror på att de centralt placerade tjänsterna omfattar flera skolformer. Att alternativet gymnasieskola genererar flest svar beror på att det är den skolform som traditionellt anställt ämneslektorer. Tillgången på vetenskaplig kompetens är med andra ord ojämnt fördelad sett till skolform, samtidigt som det faktum att flera av tjänsterna täcker alla skolformer gör det möjligt att samordna det vetenskapliga stödet.

3.2 Arbetsuppgifter

Frågorna i enkätens andra del handlar om de arbetsuppgifter som lektorerna utför.

På frågan om vilka arbetsuppgifter som ingår i lektorsuppdraget erbjuds följande sju svarsalternativ och möjlighet att markera flera: undervisning, kollegial ledning, ämnesansvar, mentorskap för nya lärare eller kollegor, lärarutbildning med handledning av VFU-studenter, handledning av examensarbeten eller doktorander, och forskning.

Flest svar ger ”kollegial ledning i form av till exempel fortbildning”, som 12 av 13 lektorer markerat, följt av forskning som 9 av 13 lektorer anger som arbetsuppgift. Omkring hälften av lektorerna uppger att de arbetar med undervisning, ämnesansvar eller lärarutbildning medan uppgifter som kollegial handledning utanför lärarutbildningen eller mentorskap är mer ovanliga. Resultatet synliggör att kollegial ledning och fortbildning men även forskning ingår i arbetsuppgifterna för så gott som samtliga lektorer. Hur mycket tid som läggs på varje uppgift framgår däremot inte.

Alla lektorer utom en har besvarat frågan om vilka övriga arbetsuppgifter som ingår i lektorstjänsten. I svaren syns exempel som samverkan i nätverk och råd för forskning, utbildning och professionsutveckling liksom medverkan i nationella fortbildningssatsningar. Andra arbetsuppgifter som nämns är medverkan i lärarutbildnings- eller fortbildningskurser, stöd till utvecklingsarbete på förskolor och skolor och medverkan i utredningar och remissvar. Ytterligare exempel är planering och genomförande av fortbildningsinsatser för olika skolformer liksom interna eller externa föreläsningssupdrag. I lektorernas arbetsuppgifter ingår också att bevaka och sprida kunskap om aktuella rapporter och forskningsresultat på sina respektive ämnesområden på digitala kommunikationsytor. Slutligen kan övriga arbetsuppgifter bestå av skolrelaterade uppgifter som mentorskap, utvecklingssamtal, beställning av undervisningsmaterial och skötsel av laborationssalar.

Samtliga lektorer har också angett vilka som är deras tre huvudsakliga arbetsuppgifter. Resultatet visar att lektorsuppdraget, oavsett var tjänsten är placerad, innehåller uppgifterna undervisning eller fortbildning, utvecklingsarbete och vetenskapligt stöd. Någon rangordning ingår inte i frågan men flera av svaren synliggör att proportionerna mellan arbetsuppgifterna varierar med tjänstens placering. Några citat får illustrera den spridning som materialet ger uttryck för:

“Undervisning, ämnesansvar och mentorskap. Undervisningen är betydligt mer framträdande än övriga uppgifter.”

“Planering & genomförande av fortbildning för lärare/förskollärare, stöd till skolutveckling på förvaltningar eller skolenheter, forskning och omvärldsbevakning.”

“Samverkan inom ULF och vetenskapliga arenan, bidra med vetenskaplig kompetens i många olika sammanhang och forskning. Oftast är bidraget med vetenskaplig kompetens i olika sammanhang inom staden mest framträdande.”

Även om uppgifterna är likartade varierar således arbetsuppgifterna beroende på var tjänsten är placerad.

3.3 Forskarutbildning och tidigare yrkeserfarenhet

Av de 13 lektorer som besvarat enkäten har två en licentiatexamen och elva en doktorsexamen. Fem av lektorena har en utbildningsvetenskaplig forskarexamen med inriktning mot ämnesdidaktik, utbildningsvetenskap eller barn- och ungdomsvetenskap och ytterligare fem har en forskarexamen inom naturvetenskap eller matematik. Resterande tre svar innehåller enbart uppgifter om huruvida lektorn har en licentiat- eller doktorsexamen.

På frågan om vilka tidigare yrkeserfarenheter som har betydelse för lektorsuppdraget är det vanligaste svaret undervisning i förskola, grundskola, eller gymnasieskola. Andra vanliga yrkeserfarenheter är olika typer av utvecklingsuppdrag som exempelvis kommunal verksamhetsutvecklare, handledare eller utvecklingsledare. Flera lektorer har också undervisat på lärar- eller förskolläraryrket eller haft föreläsnings- och handledaruppdrag för exempelvis Skolverket. Bland övriga erfarenheter finns arbeten som guide, facköversättare, kommunikatör och konsult, det vill säga yrken som utöver fackkunskaper ofta innefattar ett pedagogiskt eller kommunikativt uppdrag. I enstaka svar syns även yrkeserfarenheter som rektor eller forskare.

3.4 Samverkan och kunskapsspridning

Ett syfte med enkäten är att synliggöra i vilka forum de kommunala lektorena samverkar och sprider den vetenskapliga kunskap som de har tillägnat sig i forskarutbildningen. I frågan om vilka huvudsakliga sammanhang man ingår i som lektor erbjuds sex svarsalternativ och möjlighet att lägga till egna (se bild 2).

Som diagrammet i bild 2 visar deltar nästan samtliga 13 lektorer i stadens interna arbetsgrupper medan drygt hälften, eller 7 lektorer, ingår i externa arbetsgrupper. Nio av 13 lektorer deltar på både interna som externa samverkansarenor, och lika många ingår i projektgrupper som bedriver utvecklingsarbete. Värt att notera är att tre av fyra lektorer som uppger sig sakna koppling till en forskningsmiljö arbetar i gymnasieskolan. Möjligheten att delta i forskningssammanhang är med andra ord avsevärt större för lektorer vars tjänst är placerad centralt eller på en förvaltning.

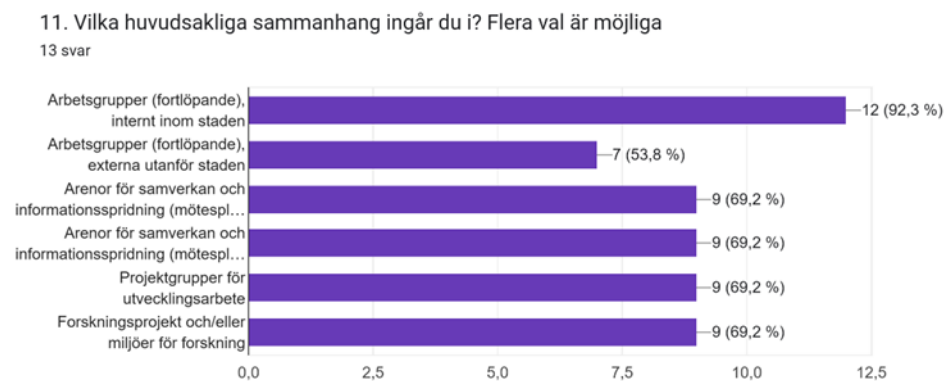

Bild 2. Huvudsakliga sammanhang som lektorerna ingår i.

Spridningen av vetenskaplig och ämnesspecifik kunskap till förskole- och skolverksamhet sker i första hand genom föreläsningsuppdrag och medverkan i kurser och fortbildningar. Den inomvetenskapliga spridningen består främst i skrivande av artiklar, böcker och konferensbidrag, som 10 av 13 lektorer uppger att de arbetar med. Drygt hälften av lektorerna bidrar också till kunskapsöversikter och rapporter inom sina respektive expertområden. Något färre än hälften sprider kunskap via bloggar, poddar eller debattartiklar, vilket sker på eget initiativ och inte ingår i uppdraget.

En majoritet av lektorerna har också besvarat frågan om på vilka andra sätt de bidrar till att sprida vetenskapliga och ämnesspecifika kunskaper. I svaren nämns exempel som handledning av kollegor och ämneslag och att skriva sammanfattningar av vetenskapliga artiklar för den egna skolenheten. Andra exempel på kunskapsspridning är att agera bollplank för frågor om undervisning eller provkonstruktion eller att utforma lokala kurser, till exempel för att skapa en brygga till högskolestudier för eleverna. Bland exemplen på extern kunskapsspridning finns skrivande av läromedel, att skapa digitala resurser eller svara på mejlfrågor om det egna forskningsområdet.

På huvudmannanivå sprids kunskap när lektorer bidrar till det systematiska kvalitetsarbetet eller deltar i tjänsteutlåtanden och remissvar. Andra sätt att sprida vetenskaplig kunskap är att bistå vid projekt- eller forskningsansökningar eller att delta i seminarier och forskningskonferenser.

3.5 Fyra profiler

Den tematiska analysen av enkätsvaren genererade fyra typer av lektorsprofiler. Varje profil är en sammanvägd beskrivning av flera lektors arbetsuppgifter och upplevda bidrag till verksamhetsutvecklingen, och representerar således inte enskilda individer. För att underlätta läsningen har profilerna getts beskrivande namn: *skollektorn*, *förvaltningslektorn*, *centrallektorn* och *hybridlektorn*. Benämningarna härrör främst från den enhet där de lektorer som genererat en viss profil har sin huvudsakliga tillhörighet.

3.5.1 Skollektorn

Denna lektor är placerad på en skolenhet. Lektorn har inte forskarutbildning i ett ämne som utbildningsvetenskap, didaktik, pedagogik eller motsvarande, utan till exempel ett naturvetenskapligt ämne kompletterat med en pedagogisk utbildning som gett lärarbehörighet. Lektorn har ämnesansvar på sin skola och kan också ha uppdrag som mentor för ämneslärare. Den huvudsakliga arbetsuppgiften är undervisning men för en del av skollektorerna innefattar arbetsbeskrivningen också kontakter med intressenter utanför den lokala skolenheten:

”utveckling av ämnet, provningar och kontakt med universitet /högskolor /skolverket /näringslivet mm”

I uppdraget ingår omvärldsbevakning där det finns förväntningar på att lektorn också delger sina kollegor kunskap ny och relevant forskning:

”Det finns en underförstådd förväntan att följa forskningsläget inom ämnesrelevanta områden.”

Omvärldsbevakningen som lektorn förväntas hålla sig uppdaterad kring och delge andra är ett sätt att arbeta med kompetensutveckling för kollegor på skolan. Ett annat sätt att nyttja lektorns kompetens är att lektorn får i uppdrag att organisera skolans lokala utvecklingsarbete informerad av forskning och på vetenskaplig grund.

”Formellt ansvarig för att organisera och leda utvecklingsarbete och planering inom ämnet samt huvudansvar för kvalitetskontroll. Forskarutbildningen ger bottenkänning inom valda ämnesområden och ett rikt kontaktnät.”

Forskarutbildningen i det ämne lektorn undervisar och handleder kollegor utgör grunden för det ansvar och den trovärdighet som uppdraget vilar på. Däremot upplever skollektorn att dennes allmänvetenskapliga kompetens och kunskaper om akademien kunde tillvaratas bättre i handledning av gymnasiearbeten och för att förbereda elever för högskolestudier.

Utanför skolan har lektorn ibland föreläsningssupdrag. Någon är också läromedelsförfattare, vilket innebär att ämneskunskaperna i kombination med didaktisk erfarenhet kommer andra skolor, lärare och studenter till godo.

”Att skapa eget undervisningsstoff är något som de flesta lärare inte känner sig trygga med, det krävs en viss ämneskompetens, som jag vilar på.”

Här upplever lektorn en fördel i att ha den fördjupade ämneskunskap som forskarutbildningen bidrar med. Dock finns ett dilemma; det finns intresse för och kompetens att sprida ämneskunskaperna till exempel i olika typer av publikationer, men i och med att detta inte ingår i lektorns tjänstebeskrivning saknas det också avsatt tid i tjänst för den typen av spridningsarbete.

Skollektorns vetenskapliga och ämnesmässiga kompetens skulle också kunna bidra i lärarutbildningen och i nämndarbete, men upplevs inte tas tillvara i sådana sammanhang.

3.5.2 Förvaltningslektorn

Förvaltningslektorn är placerad på en förvaltning som ansvarar för en skolform som motsvarar lektorns läraryrkesbakgrund. Lektorn har en forskarutbildning i ett ämne med inriktning mot utbildningsvetenskap, didaktik, pedagogik eller motsvarande. Denna lektor har kännedom om hela utbildningskedjan i och med sin egen bakgrund som yrkesverksam i utbildningspraktiken. I lektorns uppdrag ingår att formulera remissvar och skriva utlåtanden där vetenskapligt orienterade frågor behandlas.

Placeringen på en förvaltning innebär att lektorn är nära knuten till det systematiska kvalitetsarbetet och förväntas ta initiativ och leda utveckling utifrån SKA.

”Jag bidrar med mina kunskaper i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete /.../Min forskarutbildning är en förutsättning för ansvar och mandat, min chef som gett mig uppdraget har stor tillit till mina kunskaper och min kompetens.”

Lektorn arbetar gentemot ledningen i hela kedjan och ombesörjer att det till exempel finns en vetenskaplig grund för införande och användning av pedagogiska modeller.

”Mitt ansvar som lektor är att försäkra om, och bidra med att insatser baseras på vetenskaplig grund i samtliga uppdrag men också att vara med och driva utveckling i verksamheter.”

Utöver sina förvaltningsuppdrag har lektorn även externa forskningssamarbeten med forskningsmiljöer och grupper vid ett universitet eller högskola och ingår där som medforskare i forskningsprojekt. Detta framgår av lektorns arbetsbeskrivning och det finns därmed en förväntan på att lektorn, utöver sitt arbete i förvaltningen, också ska samverka i forskningssammanhang i syfte att gynna förvaltningens utvecklingsarbete:

”Utifrån befattningens syfte ska lektor bedriva både egen forskning och delta i forskningsprojekt. Huvudarbetsuppgiften för lektor är att stödja förvaltningsledning, operativ ledningsgrupp och rektor utifrån syftet. Arbetet förutsätter nära samverkan med akademien.”

Ett exempel på områden där lektorns forskarkompetens skulle kunna bidra men inte tillvaratas är de kompetensutvecklingsinsatser som förvaltningen initierar. Lektorns ämnes- och allmänvetenskapliga kompetens att bedöma vetenskaplighet och forskningsgrund skulle i ännu högre utsträckning kunna bidra till utvecklingsarbetet.

3.5.3 Centrallektorn

Centrallektorn är anställd centralt i staden och utför i hög grad så kallad uppdragsforskning och uppdrag som förvaltningarna söker vetenskapligt stöd för. Lektorn har yrkeserfarenhet inom utbildningsverksamheter och forskarutbildning med inriktning mot utbildningsvetenskap, didaktik, pedagogik eller motsvarande. Lektorn arbetar gentemot både (för)skolor (nära lärare och den verksamhet som pågår i klassrum och barngrupper) och ledning.

”Som lektor medlem i enskild skolas utvecklingsgrupp - utveckla undervisningen på vetenskaplig grund - ansvaret givet - forskarutbildningen betyder att jag har kunskaper och kompetens att driva undervisningsfrågor på ett vetenskapligt och trovärdigt sätt.”

I lektorns arbetsbeskrivning finns ett huvuduppdrag som inbegriper forskning och utbildning, och därtill externa uppdrag i varierande grad såsom medverkan i lärarutbildning till exempel undervisning, kursledning, programråd:

”Medlem i programråd vid GU - representera externa dvs kommunens intressen /.../ forskarutbildningen gör att jag känner mig relativt bekväm i både universitetets och kommunens domäner.”

Till uppdragen hör även att representera kommunen i externa vetenskapliga och i kommunala sammanhang, där lektorn i det senare ges och tar forskarperspektivet. Huvuduppdraget inbegriper även att planera och genomföra kompetensutvecklingsinsatser för stadens personal inom utbildningssektorn, fortbildning, och att formulera remissvar, utlåtanden och forskningssammanställningar på uppdrag.

Det som särskiljer centrallektorn från till exempel skollektorn är att forskning är en stor del av tjänsten och ofta står tydligt i arbetsbeskrivningen. Forskningen omfattar olika moment:

”Egna pilotstudier, ansökningar till forskningsprojekt. Mitt ansvar att projektleda. Det hade inte gått utan forskarutbildningen och det körkort det givit mig att kunna bedriva praktisknära forskning. Goda kontakter med forskare inom mitt forskningsfält. Goda kontakter med lärare och forskare genom en annan del av mitt arbete i staden (utvecklingsledare).”

Eftersom forskning ingår i uppdraget är nätverk, inom och utanför staden, både en förutsättning och ett resultat av lektorns forskningsarbete. Kontakter mellan olika verksamhetsformer uppfattas vara av stort värde.

Områden och uppdrag där den forskarutbildades kompetens kunde bidra men inte upplevs tas tillvara är (interna och externa) forum där lektorns ämnesexpertis är i fokus, i förvaltningarnas planeringsarbete samt i samverkan med politiken.

3.5.4 Hybridlektorn

Det finns ytterligare en profil som är något svårbeskriven i och med att denna typ av lektor har drag av både skollektorn och centrallektorn. Hybridlektorn är

placerad på en skolenhet, undervisning är det primära uppdraget, men har även koppling till det centrala nätverk av lektorer som har ett tydligare forskningsuppdrag och arbetar i externa verksamheter såsom lärarutbildning och forskarutbildning.

Lektorn har lång erfarenhet av utbildningsverksamhet i olika sammanhang, både inom och utanför staden. Dessa kompetenser värdesätts lokalt:

”Jag erfar att mitt ansvar är på projektledarnivå, dvs mindre än chef (ffa inget personalansvar). Jag arbetar med närmsta chef på min skola som tar stor hänsyn till mina synpunkter som lektor, vilket gör att jag känner stort ansvar. Min forskarutbildning är helt avgörande för att kunna ta detta ansvar.”

Till skillnad från skollektorn tillvaratas hybridlektorns kompetens i arbetsgrupper, nämnder och råd utanför kommunen, särskilt inom lärar- och forskarutbildning på universitet. Men i likhet med övriga lektorsprofiler saknar denna lektor att den vetenskapliga kompetensen också uppmärksammas och tas tillvara inom kommunens beslutande organ:

”Tidigare (innan omorganisationen från stadsdelsförvaltningar) fick jag ofta delta i nämndsammanträden /.../ med vetenskapliga perspektiv. Det tror jag hade betydelse för att bidra till beslutsunderlag. Ibland undrar jag varför inte nämnderna idag använder den kompetensen vi har inom staden.”

Erfarenheten av att beslutande organ tidigare har bjudit in och uppskattat ett vetenskapligt perspektiv i beslutsprocesser står i kontrast till upplevelsen av processerna efter omorganiseringen av stadens förvaltningar. Enligt lektorn är det idag oklart om och hur stadens vetenskapliga kompetens värderas och används.

4 Diskussion och slutsats

Avsikten med denna studie var att göra en översyn och genomlysning av mervärdet av att ha tillgång till forskarutbildad personal inom utbildningsområdet. Mer specifikt har vi undersökt var forskarutbildad personal med yrkesrollen lektor finns, vilka roller de har och vilka unika kompetenser de bidrar med. En viktig fråga var också om och i så fall hur de forskarutbildade lektorernas kompetens bidrar till huvudmannens uppfyllande av lagkrav och egna mål för måluppfyllelse.

I Göteborg finns lektorer i tre typer av utbildningsenheter: på skolenheter, på förvaltningar och på Center för Skolutveckling, som är stadens gemensamma enhet för kompetensutveckling, vetenskapligt stöd och forskning. Enkätsvaren visar att lektorerna har något olika uppdragsbeskrivningar, där tyngdpunkten främst beror på vid vilken typ av enhet lektorn har sin huvudsakliga anställning. Gemensamt är dock att lektorerna oberoende av placering ägnar sig åt utbildningsverksamhet (undervisar elever, lärarstudenter eller lärare), omvärldsbevakning och spridning av forskning såväl internt som externt. Det som främst skiljer lektorstyperna från varandra är huruvida lektorn förväntas arbeta med eget forskningsarbete, det vill säga kunskapsproduktion, eller ej.

I denna studie frågas efter mervärdet av lektorer i stadens tjänst. I enkäten framkommer tre områden som tydligt hänger samman med den forskarutbildning som lektorer har med sig: vetenskaplig kompetens, ämneskompetens samt forskningsnätverk (se bild 3). Alla tre är betydelsefulla delar i forskarutbildningen och med beaktande av att doktorsexamen är den högsta akademiska utbildningsnivån är lektorns kompetens inom såväl det allmänvetenskapliga som det ämnesspecifika området betydande. Forskning (och forskarutbildning) innebär också samverkan och nätverkande är en viktig del av forskningsarbetet. Under sin 4-åriga utbildning (8-åriga om forskarutbildningen görs på ”halvfart” som samverkansdoktorand) har lektorn knutit många kontakter till andra forskare och forskningsmiljöer som ofta upprätthålls efter utbildningen i olika nätverk, kollegier eller konkreta samarbeten. Sådana nätverk kan formas utifrån ämnesspecifika men också metodologiska och teoretiska perspektiv, eller efter den skolform där forskningen bedrivs. Lektorerna som besvarat enkäten ger exempel på en mångfald av sådana nätverk och samsarbetsytor. Mervärdet av lektorer i stadens tjänst kan därför ses som mitten i venndiagrammet i bild 3, där erfarenhet, kompetens och nätverk samverkar. Detta relaterar också till det mål som anges i CUL, det vill säga att forskarutbildningen ska leda till ökad forskningsanknytning i utbildningsverksamhet och bidra till att utveckla i skolans vetenskapliga grund och den pedagogiska yrkesverksamheten, inklusive teorier om skolans och läraryrkets kärnfrågor (se Alexandersson, 2023).

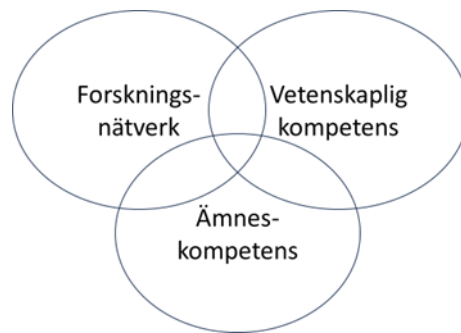

Bild 3. Tre områden som lektorer bär med sig från sin forskarutbildning, som också uttrycks i enkätsvaren.

I analysen av enkätsvaren framstår fyra lektorsprofiler; skollektorn, förvaltningslektorn, centrallektorn och hybridlektorn. Dessa profiler kan ses i ljuset av de tre områdena i bild 3. I enkätsvaren framgår särskilt att de olika lektorsprofilerna upplever att vissa områden får större tyngd än andra, beroende på hur deras kompetens och kontaktnät tillvaratas i utbildnings- och undervisningsutveckling. En enskild lektor kan inte ansvara för allt, vilka uppgifter som prioriteras beror på sammanhanget. Samtidigt bör det påpekas att skolhuvudmannen sannolikt har behov av alla typer av lektorer för att täcka de behov utbildningsorganisationen har och därmed uppnå kraven på en utbildning på vetenskaplig grund på alla nivåer i organisationen.

Gemensamt för alla lektorsprofiler är att de i sina uppdrag i olika sammanhang bidrar med att stödja ett vetenskapligt förhållningssätt. De har i och med sin ämnesfördjupande och vetenskapliga utbildning särskilt goda färdigheter att översätta forskning till undervisningspraktik, vilket kan ta sig uttryck i såväl konkreta handledningsuppdrag i lärares klassrum, som ifråga om att initiera utveckling utifrån förvaltningens systematiska kvalitetsarbete. En tydlig markering är dock att de har rollen som projektledare och förväntas initiera och driva olika typer av forskningsinformerat utvecklingsarbete, men utan personalansvar vilket innebär en annan typ av ledarskap än till exempel rektorer har.

Både skollektorn och förvaltningslektorn har konkreta och långsiktiga uppdrag som syftar till att utveckla verksamheten, dock på olika nivåer i förvaltningsorganisationen. Centrallektorn arbetar också med verksamhetsutveckling, men främst på kortare uppdrag från förvaltningarna. Exempel på sådana uppdrag kan vara följeforskning och utvärderingsuppdrag, men även stöd i form av handledning av ämneslag. Gemensamt är att det finns en tilltro till lektorns kompetens att driva sådan utveckling på vetenskaplig grund.

Den forskarutbildade lärarens vetenskapliga kompetens tas i högre grad tillvara när lektorn är senior. Detta gäller särskilt när forskarutbildningsämnet har inriktning mot utbildningsvetenskap, pedagogik, didaktik eller motsvarande. En nydisputerad lektor får därmed inte per automatik tillträde till nämnder, råd och beslutande organ, vare sig inom eller utanför kommunen. Att seniora lektorer i större utsträckning inkluderas i beslutsfattande tyder på att erfarenhet väger tyngre än formell vetenskaplig kompetens - vilket väcker frågor om hur

vetenskaplighet förstås och värderas på huvudmannanivå. Erfarenheterna från de lektorer som besvarat enkäten visar att kompetensen, trots forskarexamen, behöver visas och motiveras, för att motverka att lärare med forskarexamen byter titel men att rollen förblir densamma. Att döma av enkätresultatet är det ofta upp till den enskilda lektorn själv visa sin kompetens och framhålla nödvändigheten av ett vetenskapligt förhållningssätt. Ett undantag tycks vara förvaltningslektorn, som specifikt anställts för att bistå i förvaltningens alla led. Centrallektorn har visserligen samma kompetens och uppdrag i sin arbetsbeskrivning, men arbetar med uppdrag enligt efterfrågan, som förutsätter att de skolenheter och förvaltningar som initierar uppdrag har kännedom om (och upplevt behov av) lektorns kompetens.

Lektorsprofilernas uppdrag skiljer sig när det exempelvis gäller tillgång till akademien, möjligheter att bedriva forskning och närhet till kärnverksamheten, det vill säga undervisning i klassrum och barngrupper. Centrallektorn har forskning inskriven som arbetsuppgift i arbetsbeskrivningen medan skollektorn uttrycker sig helt sakna tid i tjänst för att engagera sig i forskningssammanhang och forskningsaktiviteter. Samtidigt förväntas skollektorn bevaka forskningsfältet inom sitt ämnesområde och förmedla nya rön och kunskaper till kollegor. Den forskning som skollektorn tillägnar sig förmodas på så sätt komma direkt in i skolverksamheten, som bidrag till skolutveckling på vetenskaplig grund. Detta skiljer sig från centrallektorns forskningsarbete som görs i enlighet med deras arbetsbeskrivning, men där det inte framgår i enkätsvaren hur forskningen tillvaratas och sprids i staden.

Ett av kriterierna för statsbidrag för karriärtjänster är utöver forskarutbildning att den som är lektor ska ägna minst 50 procent av arbetstiden åt undervisning och uppgifter som hör till undervisningen. Om statsbidrag beviljas syftar detta till att lektorn ska ägna sig åt praktikinära forskning minst 30% av sin tjänstgöring. Detta utnyttjas endast i ett fall, enligt enkätsvaren, vilket innebär att skollektorn inte får del av dessa statsbidrag och därmed inte heller forskningstid i sin tjänst som de efterfrågar. Den lektor som omfattas av statsbidrag för karriärtjänster återfinns i profilen hybridlektorn. Förvaltningslektorn saknar att den ämnesspecifika kompetensen tas tillvara. Hen blir en "allmän-vetenskapare", medan lektorn som är placerad på en skolenhet tycks uppskattas just för sin spetskompetens i sitt ämne. Vad vetenskaplig kompetens är och innebär betyder därmed olika saker i utbildningsorganisationen. Detta för också med sig att lektorns vetenskapliga kompetens används i olika syften. Det som också saknas i enkätsvaren men som kan lyftas till betraktelse är det faktum att lektorerna är synnerligen väl uppdaterade på skolan och förskolan, förändringsprocesser och politiska frågor som direkt påverkar undervisningspraktiken. Detta i kombination med omvärldsbevakningen inom didaktisk och annan utbildningsvetenskaplig forskning för med sig att lektorerna är väl rustade för att agera och navigera i denna dynamiska praktik, på vetenskaplig grund.

I likhet med Serders (2016) undersökning som visade att lektorernas förutsättningar och uppdrag skiljer sig åt mellan kommuner, identifierar vi i enkätstudien en variation inom Göteborgs stad. Serder påvisade för snart tio år

sedan att många forskarutbildade upplever att de kompetenser de utvecklat i och med sin forskarutbildning inte tas tillvara i utbildningsorganisationerna, trots att motivet för många att genomgå forskarutbildningen varit att bidra till utveckling av undervisningen, men särskilt för att genom utvecklingsuppdrag nå en större målgrupp (Schüllerqvist, 2011; Dellgran & Höjer, 2017). Farrell m.fl. (2022) samt Jarl m.fl. (2024) påpekar riskerna med sådan bristande mottagarförmåga i kommuner, det vill säga att kommunen inte ser till att få full utdelning av en investering, förlorar i konkurrensen om externa medel för skolutveckling och riskerar att inte följa Skollagens direktiv om utbildning på vetenskaplig grund. Analysen av enkäten genomförd i Göteborg visar att vetenskaplig grund upplevs väga lätt i beslutande organ, där ekonomi och politisk ideologi får större genomslag. Om så är fallet, riskerar den ”vetenskapliga grund” som all utbildning enligt Skollagen ska vila på att bli en påklistrad etikett istället för något som beaktas som grund och påverkar de beslut som tas.

Denna rapport avser att synliggöra mervärdet och därmed möjligheterna att nyttja lektors kompetens för utveckling av utbildning och undervisning på vetenskaplig grund i kommunal skolverksamhet. Studiens resultat visar dock på att det är av betydelse att huvudman gör sig medveten om vilket forskarutbildningsämne en lektor har fördjupat sig i och vilka nätverk lektorn har inom specifika och övergripande fält. Det verkar finnas behov av att tydliggöra tjänstebeskrivningarna, särskilt förväntningar på vilka initiativ som lektorn förmodas ta och driva. Det för i sin tur med sig motförväntningar om vilket stöd för att upprätthålla och vidareutveckla den vetenskapliga kompetensen som lektorn kan förvänta sig av huvudmannen. För att ta tillvara lektorernas vetenskapliga kompetens bör kommunen skapa karriärvägar för nyblivna forskarutbildade lärare och utveckla sin mottagarkompetens. Mottagarkompetensen innebär likaså att det finns eller skapas strukturer för att lektorer, med såväl generell vetenskaplig kompetens som ämnesspecifika kunskaper, ges legitimitet att bidra till ett vetenskapligt förhållningssätt i beslutsprocesser, och på så sätt säkerställa att huvudmannen uppfyller lagkravet om utbildning och undervisning på vetenskaplig grund.

Referenser

Alexandersson, M. (2023). Forskarskolan CUL under luppen. I *100 avhandlingar – en jubileumsskrift från Centrum för Utbildningsvetenskap och Lärarforskning* (s. 6–18). Göteborgs universitet.

Arbetslivsinstitutet. (2006). *Attraktiv skola: Slutrapport: Utvärdering av det nationella projektet Attraktiv skola*. Rapport 2006:34. Arbetslivsinstitutet.

Ball, D. L., Thames, M. H., & Phelps, G. C. (2008). Content knowledge for teaching what makes it special? *Journal of Teacher Education* 59(5), 389-407. <http://dx.doi.org/10.1177/0022487108324554>

Dellgran, P., & Höjer, S. (2017). Varför forskarutbildning? Motiv, aspirationer och drivkrafter bland disputerade sjuksköterskor, lärare och socionomer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 85–106.

Farrell, C. C., Penuel, W. R., Allen, A., Anderson, E. R., Bohannon, A. X., Coburn, C. E., & Brown, S. L. (2022). Learning at the boundaries of research and practice: A framework for understanding Research–Practice Partnerships. *Educational Researcher*, 51(3), 197–208. <https://doi.org/10.3102/0013189X211069073>

Guerrero-Hernández, G., & Fernández-Ugalde, R. (2020). Teachers as researchers: Reflecting on the challenges of research–practice partnerships between school and university in Chile. *London Review of Education*, 18(3), 423–38.

Högskoleverket (2012). *Utvärdering av forskarskolor för lärare*. Rapport 2012:9 R. Högskoleverket.

Jarl, M., Liljenberg, M., Andersson, K., & Taube, M. (2024). The importance of organizational capacities for collaborative research: Boundary crossings within a Swedish research–practice partnership. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2369344>

Many, J. E., Fisher, T. R., Ogletree, S., & Taylor, D. (2012). Crisscrossing the university and public school contexts as professional development school boundary spanners. *Issues in Teacher Education*, 21(2), 83–102.

Muijs, D., & Harris, A. (2003). Teacher leadership—Improvement through empowerment? *Educational Management & Administration*, 31(4), 437–448. <https://doi.org/10.1177/0263211X030314007>

Utbildningsdepartementet (2022). *Uppdrag om ett nationellt professionsprogram*. Diarienummer: U2022/02319.

Sannino, A., & Engeström, Y. (2018). Co-configuration and co-production of learning: Expansive learning in school-university partnerships. *Learning, Culture and Social Interaction*, 16, 5–17. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2017.11.002>

Schüllerqvist, B. (2011). Forskarskolor som kunskapsbryggare för ämnesdidaktisk skolutveckling. *Forskning om Undervisning och Lärande*, 7, 8–14.

Serder, M. (2016). *Tillbaka i skolan som kommunlektor: Intervjuer med forskarutbildade lärare kring deras uppdrag hos kommunala och enskilda huvudmän*. Kommunförbundet Skåne.

Skolverket (2024). *Redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram U2022/02319 och U2023/01870*. Diarienummer 2024:1474. Skolverket.

Utbildningsdepartementet. (2021). *Förordning (2021:237) om statsbidrag för främjande av forskning och utvecklingsarbete i skolväsendet*. Svensk författningssamling. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2021237-om-statsbidrag-for-framjande_sfs-2021-237/

Enkät lektorsroll

Enkäten skickas till dig som är anställd som lektor i Göteborgs stad. Syftet är att få en samlad bild av lektorernas kompetensområden, uppdrag och arbetsuppgifter och särskilt hur den vetenskapliga kompetensen nyttjas. Genom att svara på den här enkäten samtycker du till att informationen används både i en rapport avsedd för stadens förvaltningar med utbildningsansvar och i forskningssyfte. Vi avser inte att samla in några personuppgifter (det kommer inte att synas vem som svarar på enkäten) men i och med att frågorna gäller arbetsuppgifter och ansvar kan igenkännbarhet inte uteslutas. Vi hoppas att du vill svara på enkäten och kan göra det senast 8 november 2024. Mer information om forskningen finns i slutet av enkäten.

* Anger obligatorisk fråga

1. 1. Du är anställd som lektor i Göteborgs stad. Hur skulle du beskriva den typ av lektor som du är anställd som? *

Markera endast en oval.

- ☐ Lektor anställd på förskola eller skola med statsfinansiering (karriärreformen)
- ☐ Lektor anställd på förskola eller skola utan statsfinansiering
- ☐ Lektor anställd vid förvaltning med centralt uppdrag

2. 2. Finns det en befattnings- eller uppdragsbeskrivning för din anställning som lektor? *

Markera alla som gäller.

- ☐ Ja
- ☐ Nej

3. 3. Om du svarade ja på ovanstående fråga, vad står (kortfattat) i den?

4. 4. Var är din anställning placerad? *

Flera svar möjliga

Markera alla som gäller.

- ☐ På en skolenhet
- ☐ På en förvaltning
- ☐ Centralt, förvaltningsövergripande
- ☐ Universitet (adjungerad)
- ☐ Övrigt: _____

5. 5. Vilken/vilka utbildningsformer riktar sig din anställning i huvudsak mot? Flera *
svar möjliga

Markera alla som gäller.

- ☐ Förskola
- ☐ Grundskola
- ☐ Gymnasieskola
- ☐ Vuxenutbildning

6. 6. Vilka arbetsuppgifter/uppdrag ingår i din anställning som lektor? Flera svar möjliga. *

Markera alla som gäller.

- ☐ Undervisning
- ☐ Kollegial ledning (t.ex. fortbildning)
- ☐ Ämnesansvar
- ☐ Mentor för nya lärare och kollegor
- ☐ Lärarutbildning (ex. handledning av VFU-studenter och undervisning i kurser på lärarprogram)
- ☐ Handledning
- ☐ Forskning

7. 7. Har du andra arbetsuppgifter/uppdrag som ingår i din anställning som lektor, eller övriga kommentarer till fråga 6?

8. 8. Vilka är dina tre huvudsakliga arbetsuppgifter? Är någon viktigare, eller mer framträdande, än de andra (enligt din uppfattning)? *

9. 9. Titeln lektor förutsätter en forskarexamen (licentiat eller doktor). Vilken är din examen, ditt forskarutbildningsämne och examensår? *

10. 10. Vilka tidigare yrkeserfarenheter har du som kan ha betydelse för det arbete du gör idag?

Arbetsuppgifter

En lektor har sällan bara en arbetsuppgift utan är involverad i många sammanhang där lektorns kompetens kommer till användning. För att få en reell bild av lektorns huvudsakliga arbetsuppgifter ber vi dig **titta i din kalender för två sammanhängande månader** t.ex. mars-april och kryssa i de sammanhang du ingår i (se fråga 11). Sammanhangen kan vara både temporära och långsiktiga.

11. 11. Vilka huvudsakliga sammanhang ingår du i? Flera val är möjliga *

Markera alla som gäller.

- ☐ Arbetsgrupper (fortlöpande), internt inom staden
- ☐ Arbetsgrupper (fortlöpande), externa utanför staden
- ☐ Arenor för samverkan och informationsspridning (mötesplatser, forskningsmiljöer), interna
- ☐ Arenor för samverkan och informationsspridning (mötesplatser, forskningsmiljöer) externa
- ☐ Projektgrupper för utvecklingsarbete
- ☐ Forskningsprojekt och/eller miljöer för forskning

12. 12. I din översikt av de sammanhang du ingår i under en tvåmånadersperiod, reflektera över följande frågor för varje sammanhang:
- Vilken är din formella roll i uppdraget?
 - Vad ser du som ditt ansvar i sammanhanget?
 - Är ansvaret givet eller självinitierat?
 - Vad innebär din forskarutbildning för arbetet du utför, rollen du har och ansvaret som är givet eller taget?

13. 13. Som lektor har du vetenskapliga och ämnesspecifika kunskaper som är viktiga att sprida. På vilka sätt medverkar du till spridning som riktar sig till **förskole- och/eller skolverksamhet**? Fler val är möjliga *

Markera alla som gäller.

- ☐ Skriver artiklar och annan litteratur (kapitel, böcker, rapporter, m.m)
- ☐ Skriver blogginlägg, producerar filmer, poddar, vloggar
- ☐ Presenterar konferensbidrag
- ☐ Debattinlägg
- ☐ Föreläsningssupdrag, medverkan i kurser
- ☐ Kunskapsöversikter, rapporter

14. 14. Är det något ytterligare sätt som du bidrar till med vetenskapliga och ämnesspecifika kunskaper som inte nämns i listan ovan?

15. 15. Som lektor har du vetenskapliga och ämnesspecifika kunskaper som är viktiga att sprida. På vilka sätt medverkar du till spridning **i vetenskapliga forum**? Fler val är möjliga *

Markera alla som gäller.

- ☐ Skriver artiklar och annan litteratur (kapitel, böcker, rapporter, m.m)
- ☐ Skriver blogginlägg, producerar filmer, poddar, vloggar
- ☐ Presenterar konferensbidrag
- ☐ Debattinlägg
- ☐ Föreläsningssupdrag, medverkan i kurser
- ☐ Kunskapsöversikter, rapporter

16. 16. Är det något ytterligare sätt som du bidrar till med vetenskapliga och ämnesspecifika kunskaper som inte nämns i listan ovan?

17. 17. Finns det något sammanhang där du idag inte ingår men där du tror att din vetenskapliga kompetens skulle kunna vara till nytta? Hur i så fall?

18. 18. Har du parallellt med din anställning som lektor någon annan anställning? I så fall, hur stor omfattning i %?

Information om projektet och etiska överväganden

Lektorer

i staden – kompetens, roller och mervärde

Bakgrund

Skolverket har haft i uppdrag att genomföra en utredning av ett nationellt professionsprogram med syfte att stärka professionen hos rektorer, lärare och förskollärare, öka yrkenas attraktionskraft och utveckla undervisningens kvalitet (U2022/02319). Bland annat innebär programmet, som ska träda i kraft år 2025, ett meriteringssystem som ska innehålla olika meriteringsnivåer varav en nivå kommer att kräva examen på forskarnivå. Detta innebär att huvudmän inom utbildningssektorn kommer att ställas inför nödvändigheten att skapa förutsättningar för anställda att vidareutbilda sig på sätt som gynnar arbetsgivaren, dels att följa Skollagen om att utbildningen som ges ska vila på vetenskaplig grund och dels att iscensätta meriteringssystemet.

Att investera för framtiden såsom professionsprogrammet föreskriver behöver motiveras också från ett inifrånperspektiv, där skolhuvudman för egen vinnings skull bedömer att värdet av investeringen är större än kostnaderna. Därför behövs en översyn och genomlysning av mervärdet av en forskarutbildad personal; var finns (kan finnas) sådan personal i utbildningsorganisationen, vilka roller tar/ges den forskarutbildade personalen och vilka kunskaper och kompetenser besitter den forskarutbildade som dels inte annan personal i organisationen har och dels hur bidrar denna kompetens till huvudmannens uppfyllande av lagkrav och egna mål för måloppfyllelse? Syftet är därmed att i en systematisk genomlysning synliggöra vad forskarutbildad personal bidrar med i utbildningsorganisationen i Göteborgs stad.

Studiens design och metoder

Det övergripande målet med studien är att formulera en motivering till den kostnad som det medför att investera i forskarutbildad personal. Mer specifikt är målet att bidra till en nyanserad bild och förståelse för det mervärde en forskarutbildad person bidrar med i utbildningsorganisationen. Detta görs med en vetenskaplig ansats där syftet är inte enbart att belysa utan också förklara de företeelser som observeras. Det specificerade målet är av intresse inte enbart för Göteborgs stad, utan sannolikt för både andra storstäders utbildningsorganisationer och beslutande organ, och kommuners utbildningsorganisation generellt i Sverige. De resultat som genereras på lokal nivå (inom Göteborgs stad) bör därför spridas också nationellt och innebär på så sätt att studien karakteriseras som forskning, i enlighet med Etikprövningsmyndighetens tolkning av vad forskning innebär.

För att genomföra studien behöver en avgränsning av informanter göras. Forskarutbildad personal är i fokus. Personalens examensnivå är däremot inte en sökbar kategori inom förvaltningarna i utbildningsområdet i Göteborgs stad. Däremot är yrkestiteln "lektor" baserad på att vederbörande har en forskarexamen på lägre (licentiatexamen) eller högre (doktorsexamen) nivå. Urvalet för den aktuella studien är därmed lektorer anställda i Göteborgs stad.

Metod för att generera data

För att uppnå målet med studien tillämpas en individorienterad metod för att generera data där detta enkätverktyg tagits fram. Enkätens syfte är att fånga de faktiska uppdrag och roller som lektorn har i sin tjänst samt den självupplevda kompetens de tillför organisationen.

Etiska överväganden

Forskningen omfattar en studie där människor ingår, vilket innebär att personuppgifter kan komma att behandlas, dock är sannolikheten för att känsliga personuppgifter inhämtas i det närmaste obefintlig. Medverkan är frivillig. Konfidentialitet eftersträvas men i och med det begränsade antalet forskningspersoner som tillfrågas kan fullständig konfidentialitet inte garanteras. Data, inklusive eventuella personuppgifter, som genereras genom enkäten lagras hos huvudmannen på säker digital yta som inga obehöriga har tillgång till. Data lagras i enlighet med Arkivlagstiftningen och beslut om gallring tas av nämnd/regionarkivet i Göteborgs stad. Den rättsliga grunden för behandlingen av personuppgifter är att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e GDPR). Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att ge in klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet.

Spridning av resultat

Rapport för intern målgrupp
(ledningspersoner i förvaltningen)

Artikel på Lärtorget

Vetenskaplig artikel för nationell spridning

Ansvarig för forskningen

Forskningshuvudman: Göteborgs stad, Utbildningsförvaltningen

Projektledare: Camilla Björklund, vetenskaplig ledare, camilla.bjorklund@educ.goteborg.se

Dataskyddsombud för Utbildningsförvaltningen: Alicia Åkesson dso@intraservice.goteborg.se

Det här innehållet har varken skapats eller godkänts av Google.

Google Formulär